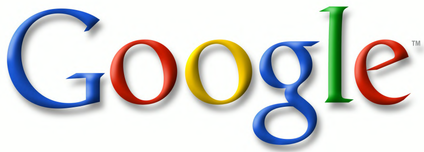


This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

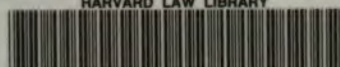
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/


HARVARD LAW LIBRARY
3 2044 059 369 041

HEIL

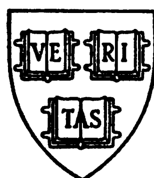
Naturalismus a Büntetöjogban

1885

HD

HUN
986
HEI

HARVARD
LAW
LIBRARY



HARVARD LAW SCHOOL
LIBRARY

Hungary
4
130

MAGYAR JOGÁSZEGYLETI ÉRTEKEZÉSEK.
XXI.

NATURALISMUS
A BÜNTETŐJOGBAN.

IRTA

D[r] HEIL FAUSTIN.

FELOLVASTATOTT 1884. ÉVI DECZEMBER 6-ÁN.

PRINTED IN HUNGARY



BUDAPEST.
FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.
1885.

A Magyar Jogászegylet igazgató választmányának tagjai:

Elnök: *Csemegi Károly*, curiai tanácselnök;
alelnökök: *Manoilovich Emil*, curiai biró,
Dr. Környey Ede, ügyvéd;
titkárok: *Dr. Dell'Adami Rezső*, ügyvéd,
Dr. Fayer László, ügyvéd;
ügyész: *Dr. Siegmund Vilmos*, a budapesti ügyvédi kamara titkára;
pénztárnok: *Dr. Szivák Imre*, ügyvéd;
könyvtárnok: *Dr. Tarnai János*, ügyvéd;

választmányi tagok: *Dr. Beck Hugó*, ügyvéd, *Czorda Bódog*, curiai biró, *Daruváry Alajos*, curiai tanácselnök, *Dr. Herczegh Mihály*, egyetemi tanár, *Dr. Győry Elek*, a budapesti ügyvédi kamara ügyésze, *Dr. Herich Károly*, miniszteri osztálytanácsos, *Hodossy Imre*, a budapesti ügyvédi kamara elnöke és orsz. képviselő, *Perczel Béla*, a kir. Curia elnöke, *Szentgyörgyi Imre*, curiai biró, *Dr. Teleszky István*, ügyvéd és orsz. képviselő, *Tóth Elek*, királyi táblai tanácselnök, *Dr. Vécsey Tamás*, budapesti egyetemi tanár.

MAGYAR JOGÁSZEGYLETI ÉRTEKEZÉSEK.

XXI.

NATURALISMUS

A BÜNTETŐJOGBAN.

IRTA

D^r HEIL FAUSZTIN.

FELOLVASTATOTT 1884. ÉVI DECZEMBER 6-ÁN.



BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

1885.

PRINTED IN HUNGARY

Hu.
HEI

FOR TX

H

APR 17 1933

A MAGYAR JOGÁSZEGYLET 1884. DECZ. 6-IKI TELJES-ÜLÉSE.

Napirenden van Dr. HEIL FAUSZTIN «*Naturalismus a büntetőjogban*» czimű előadása.

Dr. Heil Fausztin:

FRANCESCO CARRARA, a negynevű pisai tanár, az 1873. évi egyetemi előadásait megnyitó beszédjében a bűnvádi eljárásra hívja fel hallgatói, a hazai tudomány reményeinek figyelmét. Hoc opus, hic labor. A bűnvádi eljárás programmja még nem kész; s a civilizált társadalomnak égető szükségét képezi. Míg a büntető tudományok programmjának másik része: «az anyagi büntetőjog» részleteiben is befejezett egész.

«Minél inkább be fogtok hatolni — így mond — a tudomány eme szentélyébe, annál inkább meg fogtok győződni arról, hogy alig marad valami hozzátenni valótok ahhoz, a mit e téren bölcs elődeink alkottak. S ha óriási erőmegfeszítés mellett egy gyönyörű munkát elkészítenetek sikerül, szerencséről beszélhettek, ha 100 lap közül csak egy az érdekes újdonság becsével fog dicsekedhetni.»

S ime alig tíz év mulva mit látunk? Azt látjuk, hogy ugyanazon országban, a melynek egyik legkiválóbb fia, s tudományunk veterán bajnoka így nyilatkozott, — egy új iskola, új rendszer keletkezett, mely távol attól, hogy a «befejezett egész» részleteinek kikerekítésével, kidomborításával foglalkoznék, magát a rendszert alapjaiban megtámadta, elvetette s az anyagi büntetőjog tudományos programmjának önálló alapokon nyúgvó új épületet emelni akar.

Ez új iskola: a tapasztalati, vagy positiv iskola, melynek alapja s jellemző vonása: a naturalismus.

A positiv iskola rendszerének alapelveiben rövid ismertetése, nem birálata, a mi egy a dolog természeténél fogva csak szükre szabható előadás keretét nagyon túlhaladná, — ez az, a mire ezúttal becses figyelmöket kérni, s türelmöket igénybe venni bátorkodom.

Egy általános megjegyzést azonban még is előre kell bocsátanom.

A tudományok egyik ágában lett haladás vagy felfedezés első sorban csak az illető tudományágban idéz elő minőségéhez, elvi jelentőségéhez képest kisebb-nagyobb, vagy ép gyökeres változást; de befolyását rendszerint hamar érvényesíti a tudomány egyéb ágaiban is; olyanokban is, a melyek első tekintetre az új igazságot felfedezett tudományággal összefüggésben állani nem látszanak. Ezen befolyás, az új igazság jelentőségéhez képest, szinte kisebb vagy nagyobb. Gyakran gyökeresen megváltoztatja azon irányt, mely addig uralkodott, és az emberi gyarlóságnál fogva, mely oly könnyen feledi, hogy a történelem nem egy esetet mutat fel, mikor a mai eretnekség holnap mint alapigazság tiszteltetik — közmeggyőződés volt.

És ezen tünemény, a mint a történelem és a tapasztalat tanuságai szerint kétségtelen, ép oly természetes is. Természetes, mert szükségszerü folyománya azon igazságnak, hogy a tudomány egyes ágait nem chinai falak választják el egymástól, hanem valamennyien közelebbi vagy távolabbi, közvetlen vagy közvetett, de mindig szerves összefüggésben álló egészet és egységet képeznek.

És ha ezen igazság mellett moggondoljuk, hogy a társadalmi tudományok azon k válóan fontos ágának, melyet büntetőjognak nevezünk, tárgya, köz- és gyupontja az ember; az az ember, a kiben a külvilágtól nyert s érzékeire ható benyomások érzelmet, érzést idéznek elő, mely érzelmek az agyműködés segélyével gondolatokká idomulnak, s a további agyi processus útján mozgásba hozott idegerő közvetítésével ujra a külvilágba jutnak; azon ember, ki e tevékenysége által a külvilágban társadalomellenes változásokat idéz elő: fogunk-e csodálkozhatni azon, hogy az emberről nyert tökéletesebb ismeretek szükségszerüen a büntetőjogra is befolyást gyakorolnak? S hogy, ha a természeti s positiv társadalmi tudományok oly eredményekre

jutnak, a melyek a tapasztalatot s közvetlen észleletet mellőző metaphysikai speculatio útján nyert fogalmakkal szemben valódi forradalmat képeznek: e jelenségnek a büntető jog terén is ismétlődnie kell?

Sőt nem volna-e épen ennek ellenkezője a csodálatos?

Mielőtt pedig valaki pusztán a «forradalom» szótól való félelmében a priori s minden tekintetben visszautasító állást foglalna el a naturalismussal, a positiv iránynyal szemben, jó lesz kettőt meggondolnia. Először azt, hogy a történelem tanúsága szerint az emberiség legszentebb vívmányait rendesen forradalmaknak köszöni; másodszor azt, hogy valóban nincs mit tartani a forradalomtól addig, a meddig az csak az ellen fordul, a mi más viszonyok, más körülmények között, talán a fejlődes alsóbb fokán, megbecsülhetlen szolgálatokat tett ugyan az emberiség szent ügyének, de a fejlődés magasabb fokán feladatának kellően megfelelni immár kevésbbé képes; s addig, ameddig az emberiség vívmányainak valódi értéket képező részét nem veszélyezteti, s nem a társadalom ellen irányúl; csakugyan a társadalomnak czélszerűbb s hathatósabb védelme képezi bevallott, s zászlajára írt czélját, és csak azon eszmek ellen fordúl, melyek e czél további sikeres szolgálatára kevésbbé alkalmatosaknak bizonyúlnak.

Ép oly kevéssé befolyásoltathatja magát az elfogulatlan tudományos kutatás az által, hogy a positiv irány ellen a reactio vádját hozzák fel.

A higgadt gondolkodó tekintetbe veszi, hogy a realis élet minden elmélet daczára is a saját útjain halad, és sajátszerű, az elméletektől független törvények alatt állván, már ismételten bebizonyította, hogy speculatio útján nyert s a priori felállított magasztos, vagy ilyennek látszó jelszavakra nem hajt.

Nem a realis élet követelményei alkalmazkodnak az a priori felállított jelszavakhoz, hanem a jelszavakat kell az életnek kellően megértett, s helyesen felfogott követelményeiből meríteni.

Különösen kettő az, mi e váddal szemben figyelembe veendő.

Az első azon kérdés, vajon csakugyan az abstract liberalismus képezi-e a büntetőjogi elvek helyességének egyedűli ismérvét? Az igenlő felelet természetesnek látszik, de nem helyes.

Azon korszak, melyhez Beccariának méltán örök dicsfénynyel környezett neve füződik, mint a középkori büntetési rendszer elleni nagyszerű, üdvös reactio, e jelszót írta zászlajára: «A büntetések enyhítése». A jelszó kétségkívül kiválóan szabadelvű. Az emberiség legszentebb vívmányait azon harcznak köszöni, melyet e zászló alatt vívott.

Azért látszik oly természetesnek a fenebbi kérdésre az igenlő felelet. A tévedés abban van, hogy e jelszó nem azért volt helyes és üdvös, mert szabadelvű; hanem azért, mert a realis élet elutasíthatlan követelményeinek, a társadalom jól felfogott érdekeinek felelt meg; azért volt nem csak helyes és üdvös, hanem azért — szabadelvű is. — Valóban szabadelvű csak az, a mi a társadalom jól felfogott érdekeinek megfelel; a mi ezekkel ellentétben áll, az ép oly ellentétben áll magával a liberalismussal. Az csak álliberalismus.

A positiv irány elérkezettnek véli az időt, hogy Beccaria fenebbi jelszavát egy másikkal cserélje fel, s ez: «a bűntettek kevesbbítése». Nem törődik azzal, hogy e jelszó nem dicsekedhetik az abstract liberalismus színezetével és zamatával; mert meggyőződése szerint ezt követelik a társadalom jogosult érdekei a bűntettnek — szerinte — aggasztó mérveket öltő árjával szemben, mely ellen az eddigi büntetési rendszerek, miután a tapasztalatok s az emberisme újabb vívmányai nem vétettek kellően tekintetbe, több irányban elégteleneknek bizonyúlnak. A büntetőjogi vezérelvek helyességének criterionját a bűntett elleni czélszerű védelemben keresi és találja. Az egyéni szabadság teljes elismerése s tiszteletben tartása mellett határozottan ellenezvén mindazt, a mi «a társadalom védelme» s az egyén védelme közötti egészséges viszonyt s egyensúlyt, az ekként nem egyszer torzképpé fajuló szabadság s humanismus nevében s ürügye alatt s az elsőnek hátrányára, illusoriussá teszi, megzavarja s felforgatja.

Azon körülmény, hogy esetleg oly eszmékkel való szakítás szüksége merülhetne fel, a melyek hosszú időn át vitán kívül állottak, a büntetőjog épületét hordozták és fentartották, s azért annak veszélyeztetése nélkül érinthetőknek sem tekintettek: ez önmagában még csak a szokás ereje mellett bizonyít, de nem egyszersmind az eszmék helyessége mellett.

Óvakodjunk az eszméknek önmagokért létjogosúltságot tulajdonítani, talán csak azért, mert bizonyos fejlődési fokon létjogosúltságuk elismertetett, vagy tényleg létjoggal birtak. Az eszmék csak annyit érnek, a mennyi hasznos szolgálatot tesznek a társadalomnak azon nagy természeti törvény végrehajtásában, mely mindenre s mindenkinek szól, s mely alól nem vonhatja ki magát semmi, a mi a természetben létezik: a fentartás, a conservatio s az ebből folyó létérti küzdelem nagy törvénye.

És melyek azon tudományok, a melyeknek napjainkba eső, valóban rendkívüli, s a büntetőjog terén többé nem ignorálható, de, s ezt félreértés kikerülése végett hangsúlyozni szükségesnek tartom, eddig sem ignorált vívmányai a positiv iskola alapját, kiindulási pontját képezik?

E tudományok: a positiv psychologia; a büntető anthropologia; és a bűnügyi statistika.

«Ezen tudományoknak új irányát, — így mond Ferri, a positiv iskola egyik főképviselője, — a mai büntető jogtudomány többé nem mellőzheti, ha csak a tudomány egyes ágait chinai falakkal egymástól elzárni nem akarjuk. Ki hitte volna, hogy Laplace észleletei, a vadak országaiban tett utazások, Camper, White, Blumenbach első tanúlmányai az emberi koponya és csontváz méretein, Darwin kutatásai, Haeckel s más természettudósok embryologiai észleletei valaha a büntetőjogot fognák érdekelni? És mégis, e csillagászati észleletek, amaz utazások, melyek a mai vad törzsekben a primitiv emberiség gyermekkorát tüntetik elénkbe, ama zoologiai és anthropologiai kutatások szülték első eszméjét és adták új megerősítését a fejlődés azon általános törvényének, melyet mai nap már az egész tudományos világ ural, nem képezvén kivételt a moralis és társadalmi tudományok sem, a melyekhez a büntetőjog is tartozik.»

És melyek a positiv tudományok azon eredményei, melyek a positiv iskola szerint a büntetőjognak új látköröket nyitnak? a büntetőjognak, hogy a társadalom védelmében feladatának megfelelhessen, reconstruálását, új, positiv alapokra fektetését teszik szükségessé? Ezek röviden a következők:

1. a positiv psychologia szerint az erkölcsi szabadság metaphysicai illusio.

«A természetben mindent kérlelhetlen törvények szabályoz-

nak, habár e törvényeket még mind nem ismerjük. Az ember, bár eddig a természetnek koronája, a természetnek szintén csak alkatrésze; s azért e törvényeknek úgy physicai mint psychicai tekintetben ő is alá van vetve. S minthogy általános törvény, melyet az emberi gondolkodás is ural, hogy okozat ok nélkül nem lehetséges, s hogy az okozat szükségszerűen azaz elkerülhetlenül okból származik; minden akarat, és minden emberi cselekmény, csak úgy, mint minden más természeti tünemény, a határozó okoknak szükségszerű eredménye. És minthogy az erkölcsi szabadság végelemzésben azon képességet jelentené, hogy mást lehet akarni, mint a mit a meghatározó okok szükségszerűen parancsolnak: az ember ezen erkölcsi szabadsággal felruházva nem lehet, mert minden egyes akaratát gondolkozásának bizonyos állapota határozza meg, mely a maga részéről az organismus állapotától, és ez ismet a külső környezettől függ. Minden egyes akarati elhatározás egy szem azon tünemények lánczolatában, a melyek, mint külső physicai inger kezdődvén, s mint érzelem folytatódván, eszmévé, gondolattá alakulnak, a melytől elválaszthatlan az akarati impulsus, mely mint izomtevékenység ismét a külvilágba jut vissza. Az ellenkező felfogás illusio, és onnan ered, hogy az egyes akarati tények nem tekintetnek meghatározottaknak, minthogy azon physicai, physiologiai és psychicai okokat, melyekből származnak, nem ismerjük.

Ebből következik, hogy a büntetőjogban az ember erkölcsi szabadságát feltételező «erkölcsi beszámításról» szó nem lehet.

Az erkölcsi beszámítás helyébe lép: «*a társadalmi felelősség*».

Ez a következőkön alapszik:

Midőn a positiv psychologia az erkölcsi szabadságot tagadja, nem tagadja egyúttal azt, a mit a tények kétségtelennek bizonyítanak: az ember értelmiségét és individualitását Igaz ugyan, hogy minden emberi cselekmény elhatározó okoknak szükségszerű s elkerülhetlen eredménye; de miután minden ember sajátszerű physicai individualitással, jelleggel bír, mely által minden más embertől különbözik, s a melynél fogva ő, a külső okok azonossága mellett is, ezen okok befolyásolására oly módon felel és reagál, mely tisztán az ő sajátja, tehát másképen, mint más emberek felelnének s reagálnának, sőt másképen mint

ő maga is más helyen és más időben felelne, különböző levén ekkor organismusának állapota; azért:

«az ember cselekménye mint organismusának jelzője és szükséges eredménye, az ő sajátját képezi».

Vegyünk két gépet; egy cséplő- és egy varrógépet. Egyszer mozgásba hozatván, mindkettő egyenlő működést fejt ki. Az egyik csépel, a másik varr. A mozgató külerő elleni reactiójuk minden helyen és minden időben azonos. — Két, bár ugyanazon fajú növény, azonos körülmények között már nem egyformán fog fejlődni, és miért? Mert amott a végső reactio csak a külokoktól függ, emiatt a külokokhoz benső physiologiai okok járulnak, s e két rendbeli elemek, különböző lehetvén combinatiójuk, a külső okok azonossága mellett is különböző eredményt szülhetnek. S így történhetik, hogy míg az egyik szépen fejlődik, a másik elsatnyul. — Áttérve az állatvilágra, azt látjuk, hogy p. o. két eb, ugyanazon külső inger p. o. egy ember megjelenése ellen igen különböző módon reagál, sőt egy és ugyanazon eb különböző időben különböző reactiót fog kifejteni.

A reactio különféleségei itt még nagyobbak, mint a növényvilágban, mert itt a fenebbi okokhoz még benső psychologiai okok is járulnak. Természetes azért, hogy növekedvén az elemek száma, lehető combinatiójuk száma is növekszik, s hogy így nagyobb mértékben változnak az egy s ugyanazon külső ok ellen lehető reactiók. És ezt annál nagyobb mértékben fogjuk észlelni az állatvilágban, minél magasabb fokát veszszük szemügyre. Úgy hogy két ember, sőt ugyanazon ember is különböző időben, ugyanazon külső ok ellen, a legkülönbözőbb reactiót fejti ki, és pedig nem azért, mert az emberben az erkölcsi szabadság valamely új eleme született volna, hanem azért, mert nagyobb a cselekmény psychicai tényezőinek fejlettsége.

Ezt úgy lehetne kifejezni, hogy az ember gép, de nincs gép módjára alkotva. Gép azon értelemben, hogy cselekményeiben nincs és nem is lehet semmi más, mint a mit a physikai és moralis környezetből merített; az ember, mint minden élő lény, nem egyéb, mint «az erők transformatiójának gépe», alá vetve a causalitás általános törvényének, úgy hogy a physicai, physiologiai és psychicai okoknak egy bizonyos adott combinatiója esetén, csakis bizonyos adott módon cselekedhetik, és nem más-

ként. De nincs gép módjára alkotva az inorganicus gépezet értelmében, mert élő lény, mely sajátszerűen reagál a külső okok ellen, s e reactióját esetről esetre a physicai és physio-psychologiai okok határozzák meg. E reactio azonban minden egyénben, minden pillanatban változó, mert változó az elhatározó okok combinatiója.

De ezen körülmények között természetes, hogy az ember a külbefolyások elleni reactiójának minőségeért felelős. Ha reactiója bűnös, azaz olyan, mely másokban az egyéni vagy társadalmi lét feltételeit sérti, akkor a társadalomnak joga van a sértést megfelelő reactióval leküzdeni, s ismétlését megakadályozni. Joga van; mert a jog nem egyéb, mint az egyéni tevékenységek kölcsönös korlátozásának szüksége, a mi nélkül nem volna lehetséges az együttlét, a társadalom, s nem létezhetnék az ember.

A beszámítás tehát, az erkölcsi szabadság tagadása mellett, a következő egyszerű érvelésen alapszik:

Igaz, hogy a bűntettes a bűntett elkövetésében nem szabad, hogy reá nézve necessitas non habet legem; de ép oly igaz, hogy a társadalom sem szabad a támadó elleni védelmében, s reá nézve is áll: necessitas non habet legem.

Ha a bűntettes azt kérdezi az államtól: «miért büntetsz oly cselekményemért, melytől tartózkodnom nem lehetett?» az állam azzal felel: «azon egyedüli okból, mert létezésem védelmében én sem tartózkodhatom attól, hogy büntesselek». Ez teljes kölcsönösség s azért teljes igazság.

Annak érvelése, a ki kimenteni akarná a bűntettest, azért mert nem szabad akaratból cselekedett, annak érveléséhez hasonlítana, a ki azt hiszi, hogy nyerni fog, ha az egyenlítő alatt vásárolt árúkat a sarkokon fogná eladni; megfeledkezvén arról, hogy ha a sarkokon többet nyom az árú, többet nyomnak a súlymérők is. Mint már ezekből is látható, a társadalmi tudományok azon újabb irányának folyománya ez, a mely szerint: az egyén, nem mint ilyen, hanem csak mint a társadalom tagja s eleme létezik. Valamint a sejtek, szövetek és szervek az állati testben biologiai léttel nem önállólag, hanem csak mint a szervezetnek részei bírnak; ép úgy az ember, a család, a község csak mint egy nagyobb társadalom tagjai birnak sociologiai léttel, mert

társadalom nélkül nincsen jog és jog nélkül nem képzelhető társadalmi együttlét.

A miért, hogy ugyanazon szerző, a kinek nyomán fenebb indúltunk (Ferri, Nuovi orizonti del diritto e della procedura penale), egy másik munkájában (il diritto di punire come funzione sociale) a sociologia ezen felfogásából indúlván ki, a társadalmi felelősséget akként construálja: «Minden állatnak kettős élete van, az egyik benső (physiologiai), a másik külső (sociologiai); e két élet azon irányban nő és complicáltabbá lesz, a mely arányban az állat a zoologiai skála legmagasabb s legkifejlettebb fokozataihoz közeledik. Az emberben, a ki e zoologiai skálának eddig legvégsőbb s legtökéletesebb foka, a sociologiai, a társadalmi élet az alsóbb fajokhoz képest rendkívüli kifejlődést nyer, s annál inkább, mennél jobban megközelíti századunk civilizált társadalmát. És ezen társadalmi élet nem egyéb, mint actióknak és reactióknak térben és időben végtelen sorozata. Ebből következik, hogy minden bármily közömbös egyéni cselekmény, valamint a physicai környezetben végtelen mozgalmakat idéz elő, úgy a társadalmi testben is mennyiségileg és minőségileg megfelelő reactiót szül, akár az egyesek, uti singuli, — akár a társadalom, vagy annak képviselője részéről. A társadalmi felelősség fogalma abban pontosúl össze, s azt fejezi ki, hogy az ember nemcsak a büntetőjogi, hanem az ethikai és polgárjogi téren is, mindig s minden esetben minden cselekményeért felelős, a mely ha jó, vagyis ha a többi állampolgárokban tiszteletben tartja «a lét természetes feltételeit», a tettesre is jó, hasznos reactiót fog szülni: ha ellenben rosz, azaz ha megsérti másokban a lét természetes feltételeit, a tettesre is rosz egyéni vagy társadalmi reactiót fog előidézni.

És midőn ezen jelenséget, az actio által szükségszerűen szült ractiót a természeti s a társadalmi élet minden terén feltaláljuk, mivel lehet indokolni, hogy csakis a büntetőjog terén — a melynek functiója nem egyéb, mint a társadalmi élet egyik irányban szabályozása, s mely nem egyéb, mint a társadalmi élet egyik szempontja — legyen kivétel, s csak itten legyen szükség az erkölcsi szabadság és erkölcsi beszámítás azon criteriumára, mely egyebütt nem kívántatik. Miért ne tekintessék jogszerűnek a társadalom védelmi reactiója a bűntett ellen, mely

neki kárt vagy veszélyt okozott, akkor is, ha ezen cselekmény nem bir az ú. n. erkölcsi szabadság jellegével? A nehézség csak addig tart, míg a büntetést az idők folyamában reá tapadt mysticus jellegétől meg nem tisztítjuk, míg jelesűl hajlandók vagyunk a büntetésben bünhödést látni, vagy megtorlást, az abstract jogrend helyreállítását, javítást, vagy általában bármit, a mi más valami mint egyszerűen: «társadalom védelme a bűntett ellen».

Én részemről, mielőtt e fejezetet elhagynám, egy megjegyzést nem mellőzhetek. Megjegyzésem azon két szóban foglalható össze: «Caveant consules».

A sociologiának azon újabb iránya, mely az emberi társadalomban szerves organismust lát, s ezen képletből kiindulva az embert nem mint önálló léttel biró individualitást, hanem mint a társadalomnak, mint a közületnek, önálló léttel nem biró tagját veszi kiválóan tekintetbe: bizonyos fokig jogosúlt. — Jogosúlt reactio ez azon individualismus túlhajtásai ellen, a mely a maga részéről az egyént, az individualitást elnyomó zsarnokság ellen ép oly szükséges, mint jogosult reactiót képezett. De jogosultsága csak is eddig terjedhet: Reactio nem az individualismus, hanem az individualismus kinövései, túlhajtásai ellen. Azért nagy óvatosságra van szükség. A fegyver kétélű. A társadalomnak összehasonlítása szerves organismussal, mint képlet megjárja, nem csak, de bizonyos fokig a tudománynak kiváló hasznára lehet. De veszélyes. Mert sokat bizonyít. A képletből oly következtetések is vonhatók le, — és pedig, s a képletet ez teszi különösen veszélyessé, mint a szigorú, a kérlelhetlen logica követelményei — a melyek az egyénnek, az individualitásnak teljes megölésére, elnyomására vezetnek. A feladat pedig nem ez, mert ez nem egyéb, mint visszatérés a régi zsarnokságra, más alapokon, más indokolással. A feladat csak egy lehet, és ez: «a társadalmi jogok és az egyéni jogok; a társadalmi érdek és az egyéni érdek közti egyensúly.»

Nehéz feladat, de nem lehetetlen; mert a társadalmi s az egyéni jogok és érdekek egymással kiengesztelhetlen ellentétben nem állhatnak. Mert, mint igen szépen mondja a költői, de azért mély tudományú Bastiat: «Harmonies economiques»

czímű munkájában: «Tous les intérets legitimes sont harmoniques».

2. A büntető anthropologia mint az általános anthropologiának egyik különvált ága feladatul tűzte ki magának vizsgálni a bűntettest a bonczasztalon, a tébolydában, a börtönben, organicus és psychicai tekintetben, összehasonlítván resultatumait az egészséges és az elmebeteg emberen ejtett hasontárgyú tanúlmányok eredményeivel.

A bűntetteseken teljesített ezen somaticus és psychicai észleletek az anthropologusokat azon tétel felállítására vezették, hogy a bűntettes nemcsak mintegy középhelyet foglal el az egészséges és az elmebeteg ember között, hanem sajátszerű anthropologiai válfajt képez, mely a mai civilizált társadalomban az alsóbb fokú, fekete, mongol fajokat képviseli, s az egészséges, felnőtt, civilizált rendes ember normalis typusától különbözik, és somaticus tekintetben különösen: a szőrzet kisebb fejlettsége; a kisebb erő és súly; a koponya csekélyebb térfogata; a lefutó homlok; a nagyon kifejlett homlok-vájulatok; a homlok középbeli varrányok, az «ossa wormiana» gyakorisága; az idő előtti synostosis (csontbeforradás); a vakszemér (temporalis) hajlott vonalának emelkedettsége; a varrányok egyszerűsége; a koponyacsontok nagyobb vastagsága illetve tömöttsége; az állkapczák s a járomcsontok rendkívüli fejlettsége; a prognatismus; a szemek ferdesége; a sötétebb bőr; a sűrű és göndör hajzat; a fülkagylók rendellenes állása; a két nem közti nagyobb hasonlatosság; a testi fájdalom iránti kisebb érzékenység, a teljes erkölcsi érzéketlenség; a restség; a lelkiismereti furdalás teljes hiánya, a gyakran bátorsággal összetéveszthető gondatlanság; a gyávasággal váltakozó bátorság; a hiúság; a játék, az ital, a nemi élvezetek iránti, de különösen a dorbézolási szenvedély; e szenvedélyek azon sajátsága, hogy nem állandók, de annál intensivebbek; a babonaság; a saját énnek túlbecsülése; az Istenség s az erkölcsről való fogalmaik sajátszerűsége; a tätowirozás; az ú. n. tolvajnyelvekben (Gaunersprache) észlelhető metaphorák és onomatopæák gyakorisága; specialis irodalmuk szelleme és minősége s még más ismérveknél fogva, valóságos visszaütést mutat az alsóbb fejlettségű emberfajokhoz, s közelebb áll ezekhez, mint a mívelt európai középemberhez.

A positiv iskola, mindazonáltal annak kiemelése mellett, hogy a büntető anthropologia tanúlmányai, eddig legalább, a bűntettek csak némely fajaira terjedtek ki, jelesül: a gyilkosság, emberölés, lopás, rablás; stuprum, gyújtogatás; csalás, hamisítás, kóborlás és a speciális olasz «camorrá»-ra, — s hogy ugyanazért a büntető anthropologia tétele csakis a bűntettesek egy részére fogadható el — a bűntett elleni czélszerű védelem érdekében, a bűntettesek osztályozására helyezi a fősúlyt.

A bűntett elleni társadalmi reactiót első sorban nem a bűntett neme, hanem a bűntettesek cathegoriái szabályozzák. Mert a büntetés nem a bűntett, hanem a bűntettes ellen irányúl. Nem megtorlása a bűntettnek, hanem a társadalomnak védelme a bűntettes ellen.

Öt osztályba sorozandók a bűntettesek, s ugyanazon bűntett esetében különbözik a társadalmi védelem a szerint, a mint a bűntettes az egyik vagy másik osztályhoz tartozik.

Az első osztályba tartoznak az elmebetegek és fél elmebetegek. A közönséges tébolydák ezek ellen ép oly czéltalanok, mint a börtönök; számukra külön büntető tébolydák szükségesek. Úgynevezett manicomi criminali. — A félig elmebetegek azok, a kiket Maudsley az ú. n. «zona intermediába» soroz; Lombroso, s utána mások «mattoidi» névvel megjelölnek, s melyeknek elfogadása mellett szól az, hogy a természetben valósággal nem léteznek azon szoros határozott különbségek, melyeket a nyelv használni kénytelen; a határozottan egészséges, s a határozottan elmebeteg ember között van egy többé-kevésbbé határozatlan átmeneti stadium.

A második osztályba tartoznak azok, a kikben a büntető anthropologia által kiderített sajátszerű ismérvek észleltetnek. Ezek a született javíthatlan bűntettesek.

A büntetőtörvények által megállapított büntetés ily esetekben mit sem használ; s a törvényhozó szemet hunyván a mindennapi tapasztalat előtt, a büntetés alkalmazása által csak makacsúl folytatja a tettes által semmibe sem vett büntetések, és a folyton ismételt bűntettek közti hasztalan, s hozzá még költséges versenyt.

Hogy ezen, mindenesetre botrányos látvány elkerültessék, de a társadalom hathatós védelme érdekében is, ily egyé-

nek ellen csak egy czélravezető eszköz létezik: a javíthatlanok intézete.

Meddig tartson az elzárás a javíthatlanok intézetében? Határozatlan ideig, s így természetesen esetleg életfogytiglan. Az uralkodó elmélet visszautasítja a határozatlan időtartamra való szabadságvesztést. Ámde ez:

nem áll ellentétben a jognak fogalmával, melynek egyedüli alapja és határa a társadalmi szükség;

logicai folyománya azon elvnek, hogy már az első visszaesés is igazolja a súlyosabb büntetést;

nem egyéb mint másik oldala azon éremnek, a melynek ma már általános elismerésben részesülő első oldala a feltételes szabadság. Ha az egyént, szemben a társadalommal ily kedvezményben részesítjük, mert tőle többé félni nem kell; mért ne részesítsük hason kedvezményben a társadalmat az egyénnel szemben, ha ez folyton fenyegető veszélyt képezni meg nem szünik.

Jogi szempontból még azon kifogás emelhető, hogy a törvény szerinti büntetés kiállása után a büntető hatalom elenyészik, s így a büntetés eme meghosszabbítása lényegesen eltérő elven, a præventio elvén nyugodnék. Azonban e kifogás azon alapszik, hogy a præventio és a repressio közti különbség lényeges: holott ily lényeges különbség nem létezik, a mint hogy a büntetésnek legalább részben præventiv természetét senki sem vonja kétségbe.

Bárminő legyen az elvi indokolás, az intézmény gyakorlati haszna és értéke ez által nem változik. A középkorban az őrülteket is büntették. A mint ennek véget vetett a haladó psychiatria, úgy fogja a büntető anthropologia született bűntetteseknél a közönséges értelemben vett büntetést a folytonos elkülönítéssel helyettesíteni.

Rendkívül súlyos bűntetteknél, p. o. gyilkosságnál, már az első bűntett elegendő e rendszabály alkalmazására, ha a szakértői vélemény a tettesben a született bűntettes anthropologiai ismérveit constatálja.

Itt természetesen különbség teendő a halálbüntetés hívei, s annak ellenzői között.

Enyhébb esetekben 2., 3. és 4. visszaesés is meg volna

kivánható. E tekintetben hasznos szolgálatokat tehet a specificus visszaesés tanúlmányozása.

A megkívántató visszaesések száma körüli ezen ingadozás mindenesetre azt mutatja, hogy az anthropologiai ismérvek csalhatatlanságába vetett bizalom még nem vert vajmi mély gyökeret. Én legalább nem látom be, hogy az anthropologiai ismérv csalhatlanságát feltételezve, miért ne alkalmaztassék e rendszabály azonnal az első bűntett alkalmával.

A harmadik osztály: a szokásos, megrögzött bűntettesek osztálya. Ezek nem bírnak a született bűntettes anthropologiai ismérveivel. De az első, rendesen ifjú korban elkövetett bűntett után, megmaradnak a bűntett útján, mert a börtön elrontotta, az alcoholismus elbutította, a társadalom — gyakran — elhagyta őket, a helyett, hogy segítette volna a becsületes élet megszerzése iránti küzdelmökben. És itt a börtönügy s börtönkívüli reformok lépnek előtérbe, míg végső eszközként, bizonyos számú visszaesések után, a határozatlan időre való elzárás következik.

A negyedik osztályba tartoznak azok, kik rögtönös, heves felindulásban követtek el bűntettet. — Delinquenti per passione. — Ezek az ötödik osztályba tartozóknak csak egyik kiváló válfaját képezik. Külön osztályba sorozásukat indokolja azon körülmény, hogy legtöbbnyire az emberélet ellen követnek el merényletet, s hogy bizonyos sajátszerű ismérvek alapján a többi osztályoktól könnyen megkülönböztethetők. Jelesűl rendesen feddhetlen előéletűek, sanguinicus, vagy nervosus véralkatúak; túlságosan érzékenyek; legtöbbnyire ifjú korban vétkeznek, harag, szerelem, megsértett becsület hatása alatt. A bűntett elkövetése előtt és után rendkívül izgatottak; melyet soha sem követnek el orozva, de mindig nyiltan, gyakran roszúl megválasztott eszközökkel, s mindig a bűntettel arányban álló okból. A bűntettet mindig beismerik, s megbánják, annyira, hogy gyakran öngyilkosságot kisértenek meg. A bűntettesek ezen osztálya ejtette tévedésbe azon felületes szemlélőket, kik annyira hisznek a javulásban, a mi pedig a született s a megrögzött bűntettesek előtt ismeretlen fogalom.

Azon különben csak ritkán előforduló esetekben, midőn a szenvedély rohama valóban rendkívüli és kivételes, a teljes büntetlenség sem veszélyeztetné a társadalmat. Egészen más szem-

pont alá esnek az egyszerűen provocált bűntettek, p. o. emberölés ex justo ira, ex justo odio; vérboszú. Itt az emberi élet becsét hosszú, de határozott tartamu s külön intézetekben kiállandó szabadságvesztés büntetésekkel kell demonstrálni, melyeknél a feltételes szabadság, a kegyelmezés kizárandók.

Végül mint ötödik osztály következnek az alkalmi bűntettesek; — delinquenti d'occasione — kik ellen mindenkor létalappal bír a czélszerű börtön- és büntetési rendszer.

A bűntettesek ezen osztályozása mellett még egy másik, eddig a megérdemlett tekintetben nem részesült tény szól, és ez az, hogy a társadalom nem képez minden részeiben homogen és egyenlő egészet, de igen is oly organismust, a melyben, valamint az állati testben különböző alkatú szövetekkel találkozunk, melyeknek érzékenysége is különböző — a haladással s a szükségletek és foglalatosságok folyton növekvő változatosságával kapcsolatosan, különböző, sajátszerű organicus és psychicaismérvekkel biró osztályok, rétegek képződnek, a melyek szokáisaikban, nézeteikben, hajlamaikban s cselekedeteikben egymástól lényegesen elütnek. Úgy, hogy itt is észlelhető a folytonos átmenet a homogentől a heterogenre, az egyszerűtől az összetettre, a miben, SPENCER szerint, épen a fejlődés törvénye áll.

És jelesül a társadalmi rétegekben három cathegoriát különböztethetünk meg. A legmagasabb, számarányra nézve, fájdalom, legkisebb osztályt, mely azért nem követ el bűntettet, mert már természeténél fogva becsületes, hozzájárúlván az öröklés, a vallási és erkölcsi érzelmek, s a közvélemény sanctiója. Ezen osztályra nézve a büntetőtörvény, mondhatni felesleges.

A legalsóbb osztály tagjai megrögzöttek, az erkölcsiség és becsületesség minden eszméi iránt érzéketlenek, oktatás s nevelés nélkül; s a létérti folytonos, primitiv állatias küzdelemben anormalis szervezetet örökölnek szüleiktől, s ruháznak utódaikra. Ezek a vad fajok felé való valóságos visszaütést mutatnak (atavismus) s ezek szolgáltatják a született s a javíthatlan bűntettesek legnagyobb contingensét. És ezek ellen a határozott tartamú szabadságvesztés-büntetés hasztalan, mert fogalmaik nem gyökereznek a bűn és erény közti különbségben; a bűntett

szemökben olyan foglalatosság mint bármely más, s a büntetés nem egyéb mint e foglalatossággal járó egyszerű risico, a társakkal való viszonttalálkozásra alkalom, nagyon criticus időkben menedék.

A kettő között pedig van egy harmadik osztály, mely nem egészen romlott, nem is egészen becsületes; folytonos oscillatióban él a bűn és az erény között; az erkölcsiség s az igazság eszméi iránt nem érzéketlen; van benne a nevelés s míveltség bizonyos foka, s tart, ha mástól nem, a közvélemény sanctiójától. Ezekre nézve a büntetések — bizonyos határok között — igen is bírhatnak s bírnak hatással. Ezen osztály szolgáltatja leginkább az alkalmi bűntetteseket.

A bűntettesek osztályozásával szorosan összefügg s ezen éremnek másik oldalát képezi:

«a bűntettek relativ súlyának a kérdése». Milyen ismérv alapján határoztassék meg a bűntettek relativ súlya, s a kiszabandó büntetés minősége és mennyisége?

Ez két különböző problema, de a mely egymástól el nem választható, mert az elsőnek megoldásától függ a másik.

Tekintve e kérdésnek a rendszer szempontjából lényeges jelentőségét, lássuk nemcsak magát a positiv iskola által ajánlott ismérvet, hanem annak construálását is. Ez a következő:

A bűntetteknek egyik általános, közös ismérve az, hogy ellentétben állanak minden mívelt nép moralis érzékével, mely azokban míveltség s a társadalmi együttlét elveivel összeegyezhetlen tetteket lát, mert sértik az egész társadalom, vagy az egyesek biztonságát, szabadságát.

Másik közös ismérvök az, hogy a büntetlenség ismétlésre szolgál ingerül.

Az ismétlés lehetősége társadalmi veszélyt képez, melynek súlya összetett arányban áll a bűntett fenebbi két eleméhez, úgy mint a biztonság vagy szabadság megsértéséhez és az ismétlés valószínűségéhez.

A büntetés végső és absolut direct czélja: a præventio; azért a büntetést «jövő veszély csökkentésére alkalmas fenyegetésnek» kell tekinteni. E veszélynek meghatározása tehát az egyedüli, a mi a bűntettek relativ súlyának és az aránylag hatályos büntetésnek meghatározásához szükséges.

A társadalmi veszély első elemének, a biztonság megtámadásának megmérésére fokmérőűl azon félelem szolgál, a melyet bűntett egy adott történelmi korszakban általánosan kelt. E félelem lényegileg kettőtől függ: 1-ször a bűntett által okozott rosz súlyától; 2-szor a védelem nagy nehézségétől.

Ezen alapszik a bűntettek különböző objectiv súlya; és a bűntetteknek ezen alapuló első — objectiv — osztályozása. Így p. o. a gyilkosság, a rablás súlyos bűntettek; az egyszerű lopás, a becsületsértés enyhébb bűntettek. Mert a nép jobban fél amazoktól, mint emezektől.

Ehhez járúl egy másik osztályozás, a melynek ismérve a társadalmi veszély második eleme: az ismétlés valószínűsége.

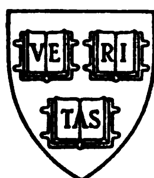
Az ismétlés megtörténhetik vagy ugyanazon bűntettes, vagy mások részéről. Ez utóbbi, vagyis inkább az utánzás valószínűsége rendszerint még csak megközelítőleg sem határozható meg; marad tehát a valószínűség meghatározása az ismert alanyban, vagyis magában az illető bűntettesben. E czélból a bűntetteseket kell tanúlmányozni, s inductiv módon képezni a bűntettesek cathegoriáit vagy typusait. Vizsgálni kell az indok, a motivum minőségét, mennyiségét vagy is benső erejét, állandóságát, és az lesz a kérdés, fog-e ez vagy ama rúgó — impulsus — ismétlődni? ugyanazon alakban fog-e újra jelentkezni? ugyanazon eredményeket fogja-e újra előidézni? avagy csak egyetlen, elszigetelt tünemény volt-e egy ember életében, oly okok által előidézve, melyek immár eltüntek? Az ezen kérdésekre adott felelet határozza meg a bűntettes romlottságát, új bűntettek valószínűségét.

És ez a második osztályozás, a bűntettek subjectiv súlyának, vagy másképen a bűntettesek cathegoriáinak osztályozása.

Ezen két osztályozásból könnyen levonható a harmadik osztályozás, a melynek, s így a bűntettek relativ súlyának is, ismérve: «a bűntettes veszélyessége».

Íme egy példa:

A bűntettek objectiv súlyuk szerinti osztályozásában első helyen találjuk: az emberölést, — a subjectiv osztályozásban első helyen áll: a szokásos, üzletszerű tolvaj. A lopás czéljából elkövetett emberölés ennélfogva a legsúlyosabb bűntettek egyikét



HARVARD LAW SCHOOL
LIBRARY

MAGYAR JOGÁSZEGYLETI ÉRTEKEZÉSEK.

XXI.

NATURALISMUS
A BÜNTETŐJOGBAN.

IRTA

DR HEIL FAUSTIN.

FELOLVASTATOTT 1884. ÉVI DECZEMBER 6-ÁN.

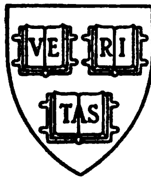
PRINTED IN HUNGARY



BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

1885.



HARVARD LAW SCHOOL
LIBRARY

MAGYAR JOGÁSZEGYLETI ÉRTEKEZÉSEK.

XXI.

NATURALISMUS A BÜNTETŐJOGBAN.

IRTA

DR HEIL FAUSTIN.

FELOLVASTATOTT 1884. ÉVI DECZEMBER 6-ÁN.



PRINTED IN HUNGARY

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

1885.

Az első osztálybeli tényezők tanúlmányozása a büntető anthropologiának; a másik két osztálybeli tényezők tanúlmányozása a büntető sociologiának képezi tárgyát.

Ezen tényezők természetének tanúlmányozása annak felismerésére vezet, hogy egyrészt: az első két osztály tényezői a törvényhozó tevékenységétől legnagyobb részt függetlenek; a társadalmi tényezők ellenben törvényhozásilag különféleképp módosíthatók. Másrészt: hogy a büntetéseknek a bűntett ellen vajmi csekély hatásuk van. Mert a büntetés, legcharakteristikusabb mozzanatában mint a törvényhozó fenyegetése, mint psychologiai motivum a társadalmi s a természeti tényezőknek ellent nem állhat; s az egyéni tényezők között is csak az ú. n. alkalmi tényezőknek állhat ellen; holott az egyéni öröklött tényezőket — mielőtt a tettesnek a társadalomból végleges kizárása alakjában alkalmaztatnék — meg nem zsibbaszthatja.

A második következmény az:

Hogy a mai értelemben vett büntetőjog csak egyik s jelentőségére nézve alárendelt részét képezi azon nagy «társadalmi functiónak», a melynek neve: «társadalmi védelem a bűntett ellen». Hogy ugyanazért a társadalomnak a bűntett ellen rendelkezésre álló védelmi eszközök egy egységes rendszerbe foglalandók össze, ellentétben azon eddig uralgó iránynyal, mely a polgári és büntető, a præventiv és repressiv eszközöket egymástól teljesen elválasztja s elkülöníti.

Ezen szempontból pedig a védelmi eszközök négy nagy osztályba sorozandók:

1. Præventiv eszközök, melyek ismét két nagy alosztályra szakadnak; ú. m.:

a) direct præventiv eszközök, melyek kevésbbé hatályosak, mert a bűntettnek csak akkor iparkodnak elejét venni, midőn annak okai már kifejlődtek;

b) indirect præventiv eszközök, melyeknek czélja a bűntett okainak elejét venni, s melyek mint ilyenek valóságos «büntetési pótszerek» — sostitutivi penali — mert elejét vevén a bűntettnek, feleslegessé teszik a büntetést.

Mely büntetési pótszereknek fogalma abban pontosúl össze: hogy a törvényhozó átölelvén az egyéni s a társadalmi tevékenység menetét, s kifürkészvén annak eredetét, irányát, s eredmé-

nyeit, felismerésére jut azon psychologiai és sociologiai törvényeknek, melyek által a bűntett tényezőinek s különösen a társadalmi tényezőknek nagy részben urává válhatik. Más szóval, hogy: a törvényhozási, politikai, nemzetgazdászati, polgári, közigazgatási, büntető stb. intézkedések által a társadalmi organismus oly irányba tereltessék, mely a bűntett okainak lehetőleg elejét veszi, bűntettek elkövetésére alkalmat nem nyújt.

2. Polgárjogi, kártérítési eszközök;

3. repressiv eszközök vagyis a mai büntetőjog büntetései, csak az enyhébb esetekre szorítkozottan; s végül

4. eliminativ, kizárási eszközök; a melyeknek czélja absolute lehetlenné tenni a visszaesést, az objectiv vagy subjectiv szempontból különösen súlyos s veszélyes esetekben; s kizárni mindenkorra a társadalom testéből a nem assimilálható elemeket, a melyek ugyanezért a társadalomnak állandó veszélyét képezik.

Az olasz positiv iskola közlönye, a most már 5-ik évfolyamában, Lombrosa, Garofalo és Ferri szerkesztése alatt megjelenő «Archivio di Psichiatria, scienze penali, ed anthropologia criminale», melynek munkatársai között a psychiatriai részt illetőleg hazánkfiai közül Lenhossek és Schwartzer urakat találjuk. — Újabban 1882-ik évben egy más vállalat is megindúlt «Biblioteca antropologico-giuridica» czím alatt.

A positiv iskola rendszerének ismertetését, nem birálatát tűztem ki felolvasásom czéljáúl, s ezt, a mennyire az óriási anyaghalmaz mellett a rendelkezésemre álló szűk határok között lehető volt, bevégeztem.

De a birálatnak minden mellőzése mellett is egy nyilatkozatra kénytetve érzem magamat.

Nyilatkoznom kell azon kérdésre, vajon igaz-e, hogy a naturalismus által feltárt új látkörök a mai értelemben vett büntetőjognak halotti beszédjét képezik. Hogy azon nagyszerű épület, a melynek felépítésén annyi emberszerető szív, annyi lángelme fáradozott, sorsa el van döntve oda, hogy rövid idő alatt rom legyen és törmelék?

S jól esik lelkemnek, hogy ezen kérdésre teljes meggyőződésből akként felelhetek:

«Nem, ez nem igaz.»

Mert:

1-ször. A positiv psychologia eredményeit illetőleg:

Az erkölcsi szabadság kérdésének érdemleges fejtegetésébe nem bocsátkozom.

A positiv iskola hívei, különösen az abstractióiról ismeretes toscanai codex 34. és 64. §-aiból indúlván ki, a melyek így hangzanak:

art. 34. Nem számítható be a cselekmény annak, a ki azt öntudatlan állapotban követte el, vagy elkövetésekor szabad akarattal (libertà d'elezione) nem bírt;

art. 64. Ha a tettes oly állapotban van, mely megközelíti azon állapotot, a mely a 34. §. szerint a beszámítást kizárja, a biróság (a törvényben megszabott határok között) enyhébb büntetést alkalmaz, —

azon következtetésre jutnak, hogy íme e törvény mellett a detarminista, a ki azt tartja, hogy az embernek egyáltalán nincs szabad akarata, a 34. §. alapján mindenkit felmenthet, sőt felmenteni tartozik. Az ú. n. relativ erkölcsi szabadság híve pedig minden esetben a 64. §-t fogja alkalmazni.

Erre ugyan azt felelhetném, hogy a gyakorlat az ellenkezőt bizonyítja s hogy azért az esetleges előforduló absurd verdictek nem a törvény, hanem az esküdt urak rovására irandók. Ha pedig, és a mennyiben a törvény hibás, meg kell azt változtatni, s a mindenesetre túlságos abstractiót gyakorlatilag élvezhetőbb formába önteni. De ez az olasz törvényhozás dolga, a melybe nem avatkozom. Hogy a törvény másként is szólhat s jelesűl úgy, hogy a positiv iskola által hangsúlyozott ezen veszély kikerűltetik, annak legjobb példája a magyar büntetőkönyv s jelesűl annak 76. §-a:

«Nem számítható be a cselekmény annak .... a kinek elmetehetsége meg volt zavarva, és «e miatt» akaratának szabad elhatározási képességével nem bírt.»

Az indokolásból tudjuk, hogy a §. ezen szövegezése kizárni akarja annak lehetőségét, hogy a szavaknak messzebb terjedő s bizonyos psychologiai irányra való tekintettel veszélyes értelmezés tulajdoníttassék.

Teljes megnyugvással a leghatározottabb deterministára

bízom a magyar büntetőtörvénykönyv s a magyar büntető igazságszolgáltatás kezelését.

Csak az elmebetegek nem büntethetők ezen törvényszakasz alapján. Vagyis azok, kik a positiv iskola szerint a bűntettesek első osztályát képezik, s kikre a büntetőtörvénykönyvek büntetései ezen iskola szerint úgy sem alkalmazhatók.

Minden más bűntettesre nézve (eltekintve az öntudatlan állapottól, mely itt bennünket nem érdekel) azon psychologiai kérdés vagy mondjuk rejtély megfejtése, bír-e az ember szabad akarattal, a btkv alkalmazhatása szempontjából közönbös, érdemleges jelentőséggel nem bír. Mert a positiv törvény megállapította azon feltételt, mely alatt az ember nem bír akaratának szabad elhatározási képességével, tehát erkölcsi szabadsággal, s evvel szükségképen kimondotta azt is, hogy ezen feltétel fen nem forgása esetén az ember erkölcsileg szabad, legalább a törvény által ilyennek tekintetik, ilyennek decretáltatik; még pedig úgy, hogy ez «præsumtio juris et de jure», mely, ha igaz, igaz, ha nem igaz, «pro veritate habetur».

Ha ehhez most hozzá teszem azt, hogy jóllehet tény, hogy az erkölcsi szabadság bizonyos logicai következményei, s a jogrendnek a társadalom léte érdekében elutasíthatlan követelményei között bizonyos antagonismus észlelhető (a melyet néhány példában a Magyar Igazságügy XXII. kötetének V. füzetében illustrálni megkisérlettem, a mire itt vissza nem térhetek), nem kevésbbé tény az, hogy az egymással ellentétben álló ezen két momentum között a társadalom jogosúlt érdekeit biztosítani alkalmas compromissum nagyon is lehetséges, mely tényleg s jelesűl abban is nyilvánúl, hogy a büntetőjogi felelősség mérvének megállapításánál a positiv törvény criteriumai, ismérvei, — az erkölcsi szabadság elvének a társadalmi biztonság érdekében elfogadhatlan folyományaira való tekintetektől függetlenek; — azt mondhatom: «hogy a büntetőjogban az erkölcsi szabadság elvének érvénye inkább alaki, mint sem érdemleges, meritorius anyagi.»

Azon értelemben t. i., hogy az a társadalom jogosúlt érdekeinek kellő tekintetbevételét nem gátolja, nem akadályozza.

Szó lehetne tehát csak arról: ha igazak a positiv psychologia eredményei, indíttatva érezheti-e ez által a törvényhozó

magát arra, hogy ezen elvvel, melylyel századok óta operált, a tudomány iránti hódolatában, végleg szakítson, s azt a büntetőtörvénykönyvből kiküszöbölje, helyettesítvén azt a társadalmi felelősség új elvével.

És én azt hiszem, hogy ez nemcsak nem szükséges, de nem is czélszerű, sőt nagyon könnyen veszélyes lehetne.

Szabad legyen az egész kérdésre egy hasonlattal felelnem.

Én azt hiszem, hogy a ki büntetőjogi épületünk alapjaiban lerombolását követelné azért, mert a positiv psychologia az erkölcsi szabadságot, mely mai büntetőjogunknak bizonyos értelemben alapelve, – metaphysicai illusiónak bebizonyította: hasonlítana azon háziúrhoz, a ki sugárúti fényes palotáját elhordatná azért, mert — az ott felállított kályhák már kissé kimentek a divatból. Nemcsak, de kérdés, helyesen tenné-e ezen háziúr, ha bárcsak a kályhákat újakkal felcserélné, ha különben a régi kályhák jól fűltek. És mondom kérdés, mert a régi kályhákhoz hozzászoktak már a lakók és a cselédség; meglehet, hogy az új kályhákkal nem fognak tudni jól bánni, s legalább addig, míg beletanúlnak, sok bajt okozhatnak. A fődolog pedig nem az, hogy a kályha ilyen-e vagy olyan, hanem — hogy jól fűljön.

2-szor. Az anthropologia eredményeit illetőleg; és pedig:

A) a bűntettesek osztályozására vonatkozólag:

a) a született bűntettesek cathegoriájának alapját néhány ezer egyénen tett észleletek képezik. Lombroso alapvető munkájának (L'uomo delinquente) 1878-ik évben megjelent második kiadásában (azóta e munka újabb kiadást ért) 1279 általa megvizsgált egyénről tesz említést. Bátran kérdezhetjük: «Quid hoc pro tanta siti?» Említettem, hogy az anthropologiai adatok csalhatatlanságába vetett azon nagy bizalom nem egészen feltétlen voltára enged következtetni azon tény, hogy a legvégső eszköz alkalmazásához némelyek 2—3—4 visszaesést követelnek. De ha elfogadjuk az elvet, azt végső logicai folyományaiban is el kell fogadni. A logica oly bolt, a melyben az van felírva, hogy «szabott ár»; s a hol ezt meg is tartják. Itt tehát alkudni nem lehet. A született bűntettes, a kinek okvetlenűl bűntettesnek kell lennie, vagy van, vagy nincs. De ha van, akkor nem szabad megrendszabályozásához visszaesést követelni. Nem csak, de

nem szabad bevárni azt sem, hogy első bűntettét elkövesse. Mert, hogy bűntettet el fog követni, az bizonyos; bizonytalan csak az, hogy mikor. A társadalmi védelem pedig már az első bűntett megakadályozását is követeli s feltétlenűl kell, hogy követelje akkor, ha annak elkövetése apodycticus bizonyosság. És én nagyon félek, hogy ha ezen elmélet törvény lenne: én a mai felolvasásomat nem itt, hanem az ominosus szürke ruhában, az illavai fegyházban tarthattam volna csak meg. Meglehet, hogy koponyáinkon nincsenek a született bűntettes ismérvei. De ez nem biztosíték. Mi, mint gyakorlati jogászok, tudjuk, hogy csak az elméletben hangzanék az elv úgy: «született bűntettes az, a ki annak anthropologiai ismérveivel bír». A gyakorlati életben ezen elv, szükségszerűen így alakúlna: «született bűntettes az, a kin annak anthropologiai ismérvei szakértőileg constatáltatnak».

S íme miként büntetendő cselekmény elkövetése nélkül, életünk, szabadságunk, becsületünk kérlelhetlenűl és menthetlenűl ki van szolgáltatva e szakértők nem akarom mondani épen roszhiszeműségének, bár ez sincs kizárva, de esetleg tudatlanságának és tévedéseinek.

És ennyi elég.

De azért az anthropologiai méretek most sem megvetendők. Elhanyagolásuk mulasztás. Nem csak tudományos szempontból. Mert nem lehet mondani, hogy nem fordúlhatnak elő oly körülmények, a melyekben azok a bizonyítékok szabad mérlegelésénél a vádlott ellen vagy mellett fontos momentumot képezhetnek. Kiváló szolgálatot tehetnek továbbá a személyazonosság megállapíthatása szempontjából.

b) Az elmebetegekre ajánlott manicomi criminali nem csak a positiv iskola által, de mások által is pártoltatnak. Az olasz miniszterium törvényjavaslatot is dolgozott ki e tárgyban, melyet annak idején a Magyar Igazságügyben is ismertettem. Ez tehát nem rendszer kérdése. Valamint nem rendszer kérdése, hanem csak kisebb vagy nagyobb szigor kérdése az, hogy

c) bizonyos számú visszaesések után s különösen némely bűntetteknél, a bűntettes javíthatlannak kijelentessék s életfogytiglan ártalmatlanná tétessék.

B) a bűntettek relativ súlyának ismérvét illetőleg:

Az nem egyéb mint Carrara által felállított s a közvetett és közvetlen káron alapuló ismérvnek a bűntettesek cathegoriáival való superfœtatiója.

3-szor. A bűnügyi statistika eredményei e tudománynak mind nagyobb jelentőségét bizonyítják s ez kétségbe nem is vonható.

A társadalom összes védelmi eszközeinek egy rendszerré foglalása, — s az annyira hangsúlyozott büntetési pótszerek elmélete. Az eszmében rejlő alapigazság mellett, mely különben soha senki által kétségbe nem vonatott — a túlhajtásoktól nagyon is óvakodni kell, — mert jelesűl ezen elv nem értelmezhető akként, hogy a törvényhozó minden intézkedéseinél ez legyen a kizárólag s egyedűl irányadó szempont; hogy valamely hasznos, vagy ép szükséges intézkedés csak azért maradjon abban, valamely irány csak azért mellőztessék, mert azzal esetleg bűntett elkövetésének lehetősége járhat. Hogy mily közel fekszik itt a túlzás veszélye, mutatja a következő példa:

Ferri egyebek között kikel a templomokban divatozó fényüzés ellen, s azt mondja: nagyobb egyszerűség a templomokban számos lopásnak venné elejét.

Lucchini keserű satyrával így folytatja: «Csapjuk el a királyokat, s így a fejedelemgyilkosságoknak minden bizonynyal elejét fogjuk venni.» De mindez, ha indokolhatja a büntető sociologiának mint önálló tudománynak jogosultságát: a büntetőjogot nem érinti, annál kevésbbé megszünteti.

Így tehát azon eredményre jutunk, hogy: a positiv iskola mindenesetre oly irányt képvisel, mely a büntetőjogász kiváló figyelmét méltán megérdemli, hogy azonban azon épületből, melyet a classicus iskola emelt, attól való félelmünkben, hogy reánk talál szakadni, kihurczolkodni nem szükséges.

És most nem marad más hátra, mint hogy becses türelmöket alázatosan megköszönjem. *(Éljenzés.)*

Elnök Csemegi Károly: Tisztelt teljes-ülés! Hiányosak lettek volna eddigi felolvasásaink, ha e nagy forradalmi processusról, mely az egész kriminalistikát, az egész societást megtámadni készül, e teremben szakértő férfiú által felolvasást nem hallottunk volna. Szükséges volt ezt hallanunk, e tan tételeivel megismerkednünk. Azt hiszem, nem kell félnünk attól, hogy sokan találkoznak közöttünk, kik ezen elveket, kik ezen rendszert elfogadni hajlandók volnának. *(Helyeslés.)* Meg vagyok győződve, hogy az ethica soha sem fog megszünni az emberek cselekvéseinek szabályozójául tekintetni, és hogy az ethica a beszámítás és a cselekvény minősítésének mérlegelésénél minden bölcs törvényhozás intézkedéseiben kiváló szerepet fog elfoglalni. Az ismertetett iskola azt mondja, hogy a tettest büntetni nem méltányos, a tettes akaratát kell megbüntetni. Tehát nem az embert, az akarat elhatározóját, hanem egy vak cselekményt. A mi jogunk ezt jónak nem tekinti. Mi a tettest büntetjük meg, de büntetésünk által első sorban az akarat elhatározására reagálunk. Az akarat az, a mi az embert emberré teszi és minthogy emberről, emberi cselekvésről van szó, mi az akaratot — legalább a meddig az én szemem lát — a cselekvéstől isolálni nem tudjuk *(Úgy van!)* Nem fogadhatnám el, hogy a mi büntetőjogunk valaha csupán az ős, a társadalmi materialis együttlét oltalma legyen, a mint másrészről nem fogadhatnám el az ellenkező rendszer túlhajtásait sem. Azt hiszem, ezen rendszerrel is úgy vagyunk, mint a tudományban kiváló helyet kivivott ma is uralkodó számos eszmével. Keletkezik az eszme. Első tekintetre varázsszerű, sokakat meghódít, általánosságban többek által elfogadtatik, csalhatatlannak declaráltatik. Következnek a kételyek, következik a birálat. Egyik vonatkozása, másik folyománya hibásnak tűnik fel. A birálat még nem szünik meg, és a mint a keletkező eszme hódított, túlzásai ellen reagál, annak hibás vonatkozásait mutatja ki. Későbben kitűnik, hogy sem nem egészen üdvözítő, de sem nem egészen hibás, és igen sok van benne, a mi a fennálló rendszer keretébe beillesztve, áldásosan hat, az államrendszert szilárdabb alapokra fekteti. *(Helyeslés.)* Igen sok tétele van e rendszernek is, melyet ma már elfogadni minden veszély nélkül, sőt áldásosan lehet, és azért sem a föltétlen elfogadás, sem a föltétlen visszautasitás nincs

indokolva. Ha találkozik valaki, ki e rendszert, mint a felolvasó úr is, behatóbb, részletesebb vizsgálat tárgyává teszi, termünk rendelkezésére fog állani; mi oly szivesen fogjuk meghallgatni, mint meghallgattuk most a t. felolvasó urat, kinek szabad legyen a t. egylet nevében felolvasásáért köszönetemet nyilvánítani. *(Éljenzés.)*

Dr. Fayer László.
titkár.

Csemegi Károly.
elnök.

A „MAGYAR JOGÁSZEGYLET" KIADÁSÁBAN megjelentek és PFEIFFER FERDINAND könyvkereskedésében (IV. Szervita-tér) kaphatók:

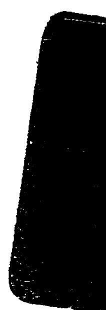
Értekezések.

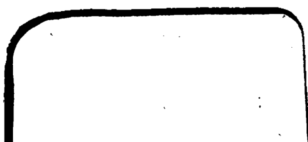
Külföldi törvények magyar forditásban.

Az egylet azon t. tagjai, kik valamelyik füzetet netalán nem kapták volna meg, szíveskedjenek reklamálni az egylet titkáránál, Dr. Fayer László urnál (V. Széchenyi-tér 6. sz.)

… egylet tagjai az egyleti kiadványokat tagilletményképen díjmentesen kapják.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.





A „MAGYAR JOGÁSZEGYLET" KIADÁSÁBAN megjelentek és PFEIFFER FERDINAND könyvkereskedésében (IV. Szervita-tér) kaphatók:

Értekezések.

I. **Igazságszolgáltatásunk és közigazgatásunk reformja.** Irta *Dr. Dell'Adami Rezső.*

II. **A francia ügyvédség.** Irta *Dr. Nagy Dezső.*

III. **Az életbiztositás lényege és jogi természete.** Irta *Dr. Neumann Ármin.*

IV. **A 12 éven alóli életkor és a büntetőjogi beszámitás.** Irta *Beksics Gusztáv.*

V. **A vasuti jog jelenlegi érvényében.** Irta *Dr. Herich Károly.*

VI. **A magyar örökösödési jog tervezetének vezéreszméje.** Irta *Dr. Teleszky István.*

VII. **A közszerzeményi jog.** Irta *Dr. Jancsó György.*

VIII. **Az ági öröklés fentartása.** Irta *Dr. Herczegh Mihály.*

IX. **A magyar polgári törvénykönyv tervezete és a modern jogtudomány.** Irta *Dr. Dell'Adami Rezső.*

X. **Az örökjog alapelvei a magyar polgári törvénykönyv tervezetében.** Az 1882. nov. 11.—deczember 4. ülésekben folytatott vita.

XI. **A büntető biróságok szervezete és hatósági köre,** tekintettel a magyar bűnvádi eljárás tervezetére. Irta *Dr. Jellinek Arthur.*

XII. **A büntető biróságok szervezete és hatósági köre,** tekintettel a magyar bünvádi eljárás tervezetére. Az 1883. márczius 19—junius 1-ig folytatott vita.

XIII. **A polgári peres eljárás reformja.** Irta *Dr. Nagy Dezső.*

XIV. **A polgári peres eljárás reformja.** Irta *Dr. Emmer Kornél.*

XV. **A polgári peres eljárás reformja.** Irta *Dr. Plósz Sándor.*

XVI. **A polgári peres eljárás reformja.** Az 1883. évi november 17-től deczember 1-ig folytatott vita.

XVII. **A polgári peres eljárás reformja.** Az 1883. deczember 1-től 1884 január 28-ig folytatott vita.

XVIII. **A polgári peres eljárás reformja.** Az 1884. márczius 12-től április 7-ig folytatott vita.

XIX. **Uj irányok a magánjogban.** Irta *Dr. Schwarz Gusztáv.*

XX. **Huszonkét levél az 1842-től 1854-ig terjedő időszakból.** Felolvasta 1884. nov. 22-én *Dr. Tarnai János.*

XXI. **Naturalismus a büntetőjogban.** Irta *Dr. Heil Fausztin.*

Külföldi törvények magyar forditásban.

I. **Német, osztrák és franczia uzsoratörvények.** Forditották *Dr. Barna Ignácz* és *Dr. Nagy Dezső.*

II. **Olasz ügyvédi rendtartás.** Az 1874. junius 8-iki törvény az ügyvédség és az ügyészség gyakorlásáról. Függelék: a kiegészitő királyi rendelet. A képviselőházi bizottság indokolása. Forditotta *Dr. Dell' Adami Rezső.*

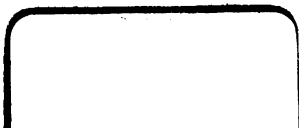
III. **A schweizi szövetség törvénye a kötelmi jogról.** 1—161. czikkek. Forditotta *Dr. Barna Ignácz.*

Az egylet azon t. tagjai, kik valamelyik füzetet netalán nem kapták volna meg, szíveskedjenek reklamálni az egylet titkárainál, Dr. Fayer László urnál (V. Széchenyi-tér 6. sz.)

A Magyar Jogászegylet tagjai az egyleti kiadványokat tagilletményképen díjmentesen kapják.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.





A „MAGYAR JOGÁSZEGYLET" KIADÁSÁBAN megjelentek és PFEIFFER FERDINAND könyvkereskedésében (IV. Szervita-tér) kaphatók:

Értekezések.

I. **Igazságszolgáltatásunk és közigazgatásunk reformja.** Irta *Dr. Dell'Adami Rezső.*

II. **A franczia ügyvédség.** Irta *Dr. Nagy Dezső.*

III. **Az életbiztositás lényege és jogi természete.** Irta *Dr. Neumann Ármin.*

IV. **A 12 éven alóli életkor és a büntetőjogi beszámitás.** Irta *Beksics Gusztáv.*

V. **A vasuti jog jelenlegi érvényében.** Irta *Dr. Herich Károly.*

VI. **A magyar örökösödési jog tervezetének vezéreszméje.** Irta *Dr. Teleszky István.*

VII. **A közszerzeményi jog.** Irta *Dr. Jancsó György.*

VIII. **Az ági öröklés fentartása.** Irta *Dr. Herczegh Mihály.*

IX. **A magyar polgári törvénykönyv tervezete és a modern jogtudomány.** Irta *Dr. Dell'Adami Rezső.*

X. **Az örökjog alapelvei a magyar polgári törvénykönyv tervezetében.** Az 1882. nov. 11.—deczember 4. ülésekben folytatott vita.

XI. **A büntető biróságok szervezete és hatósági köre,** tekintettel a magyar bűnvádi eljárás tervezetére. Irta *Dr. Jellinek Arthur.*

XII. **A büntető biróságok szervezete és hatósági köre,** tekintettel a magyar bűnvádi eljárás tervezetére. Az 1883. márczius 19—junius 1-ig folytatott vita.

XIII. **A polgári peres eljárás reformja.** Irta *Dr. Nagy Dezső.*

XIV. **A polgári peres eljárás reformja.** Irta *Dr. Emmer Kornél.*

XV. **A polgári peres eljárás reformja.** Irta *Dr. Plósz Sándor.*

XVI. **A polgári peres eljárás reformja.** Az 1883. évi november 17-től deczember 1-ig folytatott vita.

XVII. **A polgári peres eljárás reformja.** Az 1883. deczember 1-től 1884 január 28-ig folytatott vita.

XVIII. **A polgári peres eljárás reformja.** Az 1884. márczius 12-től április 7-ig folytatott vita.

XIX. **Uj irányok a magánjogban.** Irta *Dr. Schwarz Gusztáv.*

XX. **Huszonkét levél az 1842-től 1854-ig terjedő időszakból.** Felolvasta 1884. nov. 22-én *Dr. Tarnai János.*

XXI. **Naturalismus a büntetőjogban.** Irta *Dr. Heil Fausztin.*

Külföldi törvények magyar forditásban.

I. **Német, osztrák és franczia uzsoratörvények.** Forditották *Dr. Barna Ignácz* és *Dr. Nagy Dezső.*

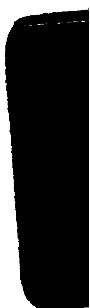
II. **Olasz ügyvédi rendtartás.** Az 1874. junius 8-iki törvény az ügyvédség és az ügyészség gyakorlásáról. Függelék: a kiegészitő királyi rendelet. A képviselőházi bizottság indokolása. Forditotta *Dr. Dell' Adami Rezső.*

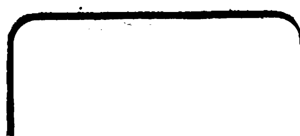
III. **A schweizi szövetség törvénye a kötelmi jogról.** 1—161. czikkek. Forditotta *Dr. Barna Ignácz.*

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Az egylet azon t. tagjai, kik valamelyik füzetet netalán nem kapták volna meg, szíveskedjenek reklamálni az egylet titkáránál, Dr. Fayer László urnál (V. Széchenyi-tér 6. sz.)

A magyar Jogászegylet tagjai az egyleti kiadványokat tagilletményképen díjmentesen kapják.





A „MAGYAR JOGÁSZEGYLET“ KIADÁSÁBAN megjelentek és PFEIFFER FERDINAND könyvkereskedésében (IV. Szervita-tér) kaphatók:

Értekezések.

I. **Igazságszolgáltatásunk és közigazgatásunk reformja.** Irta *Dr. Dell'Adami Rezső.*

II. **A franczia ügyvédség.** Irta *Dr. Nagy Dezső.*

III. **Az életbiztositás lényege és jogi természete.** Irta *Dr. Neumann Ármin.*

IV. **A 12 éven alóli életkor és a büntetőjogi beszámitás.** Irta *Beksics Gusztáv.*

V. **A vasuti jog jelenlegi érvényében.** Irta *Dr. Herich Károly.*

VI. **A magyar öröklési jog tervezetének vezéreszméje.** Irta *Dr. Teleszky István.*

VII. **A közszerzeményi jog.** Irta *Dr. Jancsó György.*

VIII. **Az ági öröklés fentartása.** Irta *Dr. Herczegh Mihály.*

IX. **A magyar polgári törvénykönyv tervezete és a modern jogtudomány.** Irta *Dr. Dell'Adami Rezső.*

X. **Az örökjog alapelvei a magyar polgári törvénykönyv tervezetében.** Az 1882. nov. 11.—deczember 4. ülésekben folytatott vita.

XI. **A büntető biróságok szervezete és hatósági köre,** tekintettel a magyar bűnvádi eljárás tervezetére. Irta *Dr. Jellinek Arthur.*

XII. **A büntető biróságok szervezete és hatósági köre,** tekintettel a magyar bűnvádi eljárás tervezetére. Az 1883. márczius 19—junius 1-ig folytatott vita.

XIII. **A polgári peres eljárás reformja.** Irta *Dr. Nagy Dezső.*

XIV. **A polgári peres eljárás reformja.** Irta *Dr. Emmer Kornél.*

XV. **A polgári peres eljárás reformja.** Irta *Dr. Plósz Sándor.*

XVI. **A polgári peres eljárás reformja.** Az 1883. évi november 17-től deczember 1-ig folytatott vita.

XVII. **A polgári peres eljárás reformja.** Az 1883. deczember 1-től 1884 január 28-ig folytatott vita.

XVIII. **A polgári peres eljárás reformja.** Az 1884. márczius 12-től április 7-ig folytatott vita.

XIX. **Uj irányok a magánjogban.** Irta *Dr. Schwarz Gusztáv.*

XX. **Huszonkét levél az 1842-től 1854-ig terjedő időszakból.** Felolvasta 1884. nov. 22-én *Dr. Tarnai János.*

XXI. **Naturalismus a büntetőjogban.** Irta *Dr. Heil Fausztin.*

Külföldi törvények magyar forditásban.

I. **Német, osztrák és franczia uzsoratörvények.** Forditották *Dr. Barna Ignácz* és *Dr. Nagy Dezső.*

II. **Olasz ügyvédi rendtartás.** Az 1874. junius 8-iki törvény az ügyvédség és az ügyészség gyakorlásáról. Függelék: a kiegészitő királyi rendelet. A képviselőházi bizottság indokolása. Forditotta *Dr. Dell' Adami Rezső.*

III. **A schweizi szövetség törvénye a kötelmi jogról.** 1—161. czikkek. Forditotta *Dr. Barna Ignácz.*

Az egylet azon t. tagjai, kik valamelyik füzetet netalán nem kapták volna meg, szíveskedjenek reklamálni az egylet titkáránál, Dr. Fayer László urnál (V. Széchenyi-tér 6. sz.)

A Magyar Jogászegylet tagjai az egyleti kiadványokat tagilletményképen díjmentesen kapják.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.



